

JÓRY JUDIT

*A kereszt és a létra**Keresztes Dóra kiállításának megnyitójára*

Keresztes Dóra, mint ahogy a neve is jelzi, keresztet visel – így érzem. A nőiesség keresztjét, a jóság keresztjét és a tehetség keresztjét. Ezek gyönyörű stigmák, de súlyok, terhek is. Aki egyedien tud valamit, annak szinte kötelessége azt művelni, mert nincs más, aki ezt helyette megcsinálja.

Keresztes Dóra is ezt teszi. Elszántan művel olyan munkát, amely most nem divat. Sokan talán nem is értik, a részleteiben kidolgozott, részleteiben elemző illusztrációk szimbolikáját.

Rajzain, képein, hihetetlen színeket használ.

Bár köztudottan rendkívül színes a magyar folklór, a magyar népművészet, de ezt ma már kevesen értik. Nem foglalkoznak a cifraszűrök színeivel, a török hatások elevevességével, a méregzöld mellényekkel, lila szoknyákkal. Ezek mind-mind eleven, lüktető színűek. S a vonalak, az ívek, meglepő kacsaringóikkal, lendüléseikkel, ritmusaikkal izgalmas mozgású képmezőket láttatnak.

Népi ihletésű költészet az övé, rajzköltészet. Mezei lányok, vályogpaloták, útszéli keresztetek, hihetetlen állatok. Izgalmas asszonylátomások. Kép a képben, kör a testben, az áldott asszony. A mater gravida. Az esztergomi Keresztény Múzeum is magáénak tudhat egy hasonló ábrázolást. Egy parafrázis érhető itt tetten.

Dóra rajzainak szövevényességén is uralkodik a pontossága, kimunkált aprólékossága, fegyelemmel párosuló ihletettsége, zsúfoltságában is rendet teremtő művészete.

Végül szinte eposzivá válnak az egyszerű, rövid történetek.

A színek az emlékezetben felfokozódnak. Erős színek, néha pszichedelikus színek. Nézem, nézem a rajzokat, s később rózsaszínű lovacskára, vörös vízre, lila felhőkre emlékszem. Olyan színekre, amelyek ott vannak a képeken, de máshogy. Dóra egyszer azt mesélte, hogy keleten, Ázsiában, Japánban fogékonyabbak a műveire s főleg a színeire. Nem csodálkozom.

Tarka a kecske, tarka a nadrág. Meseszerű, csodaszerű a kártyákhoz is hasonlítható képsor, szép a kifutóra tervezett vörös és fekete figurakavalkád. Bájosak és ihletettek a karácsonyi mesékhez készített illusztrációk.

Minden mozdulat, minden hajlítás akrobatikus, játékos, cirkuszi hangulatú. Mozog a ház, dől a lángoló kémény, repül a kakas és a kecske. Létrán sétálnak az állatok. Elvarázsolt világba kerülünk. Dóra elvarázsolt ceruzájával fejre állnak a figurák, repülnek, perdülnek, szaltóznak, kézen állnak, futnak, felugranak. Vagyis elrugaszzkodnak a földtől. De hát a mese, a népköltészet, az irodalom, a vers, hasonlóan a képzőművészethez elrugaszzkodik a valóságtól, s a fikció, a legenda, az álom térénumában landol.

Egy kaleidoszkópszerű világban, egy olyan helyen, ahol a népművészet, a középkori vásári multságok, a Canossa-járások és a körmenetek megférnek egymással.

Luis de Góngora, a barokk líra nagy homályosa megihletett, s ez a néhány sor Góngorától olyan, mintha Dóra inspirálta volna őket.

Máriácska húgom

*Holnap ünnep leszén,
húgom, Máriácska,
barátnődböz nem mégy,
s én sem iskolába.*

*Felveszed ingvállad,
jó szoknyát alája,
köntöst, főkötőcskét
öltesz, s kendőt rája.*

*Engem öltöztetnek
posztó dolmánykába,
vadonatúj ingbe,
finom barisnyába.*

*Zubbonyom felöltöm
ha jó idő járja,
nagyanyámtól kaptam
szép pünkösöd napjára.
Csengős nyakzsinórom
aggatom reája,
mit nekem a szomszéd
vett vásárfiába.*

*Megyünk a misére,
a templomozásra,
fazekasné pénze
markunk megtalálja;
veszünk majd belőle
– de senki se lássa –
bagolyborsót, török-
mézet uzsonnára...*

[...]

*Én mentét csinállok
papírból kivágva,
megfestem szederrel
szépséges lilára,
főkötőt is vágok
csúcsosra-csicsásra,
két fekete toll lesz
büszke bóbitája,
a kakas farkából,
melynek kert aljába
narancsot kínáltunk
böjti vacsorára
zászlót bogozok majd
bosszú nádpálcámra,*

*febér bojtja is lesz,
s fonott paszománya,
vert arab bőrnyerget
rakok paripámra,
fejvédőt is ilyent,
madzag a kantárja,
lovam táncoltatva
jövök az utcánkba...
[...]*

(Jékely Zoltán fordítása)

S a létra Keresztes Dóra kedvelt szimbóluma. Találtam egy 1910 körül írt szöveget. Federico García Lorca írását a középkori költőről, spanyol donról.

1627. május 23-a reggelén a don kihajolt az erkélyen, s egy fénylő kékes felhőt látott. Keresztet vet. Visszafekszik birsalmától és száraz narancsvirágtól illatos ágába. Kevéssel utóbb gyönyörű, és pontosan körülrajzolt lelke, mintha csak Mantegna egyik arkangyala volna – lábán aranyzandál, hervadhatatlan tunikája lebeg a szélben – kilép az utcára, hogy megkeresse azt a függőleges létrát, amelyen derúsen elindul fölfelé. Amikor barátai a házba érnek, a don keze már lassan kihűlt. Szép keze gyűrű nélkül is elégedetten pihen. Már kimunkálta roppant barokk oltárképét.

S Keresztes Dóra is megy, megy felfelé a függőleges létrán, s ettől semmi el nem térítheti.

Úgy látom, hogy az általam kiválasztott, középkori költő, a barokk líra nagy talánya s a szimbolizmus előfutára – ezúttal Dóra szellemi társa –, hozzá hasonlóan a létrát keres-te még az utolsó pillanatban is. Amint szellemi társ itt a dont felmutató Federico García Lorca és Nagy László is, aki a Góngora-könyvecskét 1966 körül nekem ajándékozta.

(Keresztes Dóra kiállításának megnyitójára. Barabás Villa, 2009)

JÓRY JUDIT (1945) művészettörténész, író, Budapesten él. A közelmúltban megjelent könyvei: *Vetkőzvetik a menyasszonyt* (2005); *Hóbandázs* (2007); *Szerelem és gyászadal* (2011).